

Direktoratet for byggkvalitet

Referanse:

Vår saksbehandler: OHF

Saks.nr.:

Dato: 18.05.15

INNSPILL TIL HØRING OM NYE ENERGIKRAV TIL BYGG – NORSK KULTURARV OG FORTIDSMINNEFORENINGEN

Norsk Kulturarv og Fortidsminneforeningen arbeider begge for ivaretagelsen av materiell og immateriell kulturarv. Innspillet er gitt med utgangspunkt i hvilke konsekvenser forslaget vil få for ivaretagelsen av en 1000 år gammel byggetradisjon, og for ivaretagelsen av den betydelige ressursen som stående eldre bygg utgjør. Konsekvensene er også holdt opp mot hvilke klimaeffekt forslaget vil få.

Om høringsnotatet

I høringsutkastet foreslås det å fjerne unntaket for isolasjonstykkelse i vegg på laftede bolighus og på laftede fritidsboliger over 150 kvm. I tillegg foreslås det å innføre et krav til tetthet på 3 luftomskiftninger pr time. Norsk kulturarv og Fortidsminneforeningen mener unntaksbestemmelsene bør videreføres, og at kravet til tetthet ikke bør innføres.

Notatets oppsummering av konsekvenser er på ingen måte dekkende, da konsekvensene vil være langt mer vidtrekkende. Om forslaget gjennomføres vil det føre til full stopp i oppføringen av laftede bolighus. Siden de fleste fritidsboliger som bygges i laft i dag er over 150 kvm, vil også forslaget redusere byggingen av laftede fritidsboliger sterkt.

Norsk kulturarv og Fortidsminneforeningen mener at innskjerpingen som er foreslått i praksis ikke er et klimatiltak, men faktisk vil føre til mindre klimavennlig bygging. Forslaget innebærer med andre ord ikke bare en rekke negative konsekvenser utover det som er beskrevet i notatet, klimagevinsten er også høyst tvilsom.

Ellers vil vi bemerke at dette forslaget er fremmet tidligere, men at unntaket da ble videreført etter en solid faglig vurdering. De faglige argumenter er etter vårt skjønn enda sterkere i dag.

Immateriell og bygget kulturarv

Lafting som metode for å bygge hus har en over 1000 år lang tradisjon her i landet. Lafting som byggeteknikk er langt eldre, men her i Norge er metoden utviklet og raffinert til et meget høyt nivå. Den norske laftekunsten er dermed unik, og uten sin like noe annet sted i verden. Det påhviler oss derfor et stort ansvar å ta vare på disse tradisjonene. Dette ansvaret har da også den norske stat anerkjent, ved at man i 2007 undertegnet UNESCO sin konvensjon av 2003 for bevaring av immateriell kulturarv.

FORTIDSMINNEFORENINGEN

The Society for the Preservation of Norwegian Ancient Monuments

Antallet bolighus som bygges i laft er i dag ikke stort, men det representerer et viktig marked for mange mindre laftebedrifter, og det utgjør en viktig læringsarena. Kun gjennom å lafte nye hus kan håndverkerne tilegne seg den kunnskapen som skal til for å holde denne tradisjonen i hevd. Nylaft er også helt essensielt for å kunne tilegne seg den kunnskapen som skal til for å reparere våre eldre laftehus, blant dem våre middelalderhus som er den største samlingen i verden av så gamle trehus.

For å kunne ta vare på disse håndverkstradisjonene, og for å kunne få et antall håndverkere med høyt nok nivå til å reparere våre mest verdifulle kulturminner er det helt nødvendig å ha et håndverkermiljø av en viss størrelse. Takket være langt og målrettet arbeide fra flere instanser er dette nå på veg til å bygge seg opp. Det er en bit fram, men utviklingen er god. Det vil være direkte ødeleggende dersom markedet for nybygg forsvinner, og en reell fare for at dette miljøet svekkes og forsvinner.

Ved siden av å utgjøre viktige arenaer for kunnskapsbygging og deling er nybyggene viktige for å opprettholde et marked for håndverkere og for materialleverandører. Disse næringene har sin basis i bygdesamfunn rundt om i Norge, og er avhengig av et lokalt marked av en viss størrelse for å kunne overleve. Dette gjelder for håndverksfirmaene, som ofte veksler mellom nybygg og istandsetting av eldre hus. Det gjelder også for loka materialleverandører, bygdesager og skogeiere som har spesialisert seg på dette markedet. Om nybyggingen av bolighus, men særlig større fritidsboliger forsvinner blir også markedsgrunnlaget borte. Nedlegging er da eneste mulighet.

Gjenbruk av laftehus.

Rundt om i landet står i dag mange laftehus ute av bruk, som en konsekvens av at folk flytter. Mange av disse vil bli tatt vare på der de står, mens en del av forskjellige årsaker ikke lar seg bruke der de er. Gjennom århundrene har det vært vanlig å flytte laftehus for å gjenoppføre de andre steder, dette er faktisk også et særegent trekk ved vår bygningstradisjon. Lftehus er godt egnet for flytting, de er i praksis store byggesett som enkelt kan tas ned og settes opp igjen. I vår moderne verden vil vi kalle dette resirkulering, og det er da i praksis en god måte å gjenbruke ressurser på. Klimautslippene knyttet til slik gjenbruk av hus blir også svært lave, siden de fleste materialene allerede er produsert. Som for nybyggingen i laft utgjør ikke dette store antall hus pr år, men det er en trend som er i vekst. Det er god ressursforvaltning, og det kan være en fin måte å ta vare på verdifulle hus som ellers ville blitt uutnyttet og gått til grunne.

Endringene som foreslås vil gjøre slik flytting vanskelig eller umulig, siden nye TEK-krav slår inn når huset flyttes eller endrer funksjon. Det er derfor viktig at unntakene opprettholdes, også av hensyn til at det skal være mulig å flytte hus. Her er det også kritisk viktig at det er åpning for å gi unntak fra tekniske krav. Dette er ikke nødvendigvis fordi ikke eldre hus klarer å tilfredsstille kravene, men fordi dokumentasjon er svært vanskelig og krevende å fremskaffe.

Miljøkonsekvenser

Hus av tre binder CO₂. Dette er et prinsipp som er framdyrket bl.a. i satsingen på massivtrehus, og er vel dokumentert. Materialene i laftehus er i tillegg lite bearbeidet, noe som bidrar til at energibruken og utslippene i produksjonsfasen av huset er lave. Laftehus er i tillegg svært holdbare, robuste og enkelt konverterbare. Dette gjør at de i et livsløpsperspektiv kommer meget godt ut, bedre enn hus bygget med teknikkene som i dag er dominerende.

Civitas har i disse dager, på oppdrag fra Riksantikvaren, foretatt en klimagassberegning av et laftehus bygget i 2006. Denne er så sammenliknet med en modell av et nytt passivhus. I disse beregningene kommer laftehuset bedre ut enn passivhuset, sett i et perspektiv på 60 år. Hovedforskjellen ligger i at utslippene forbundet med produksjon og oppsetting av laftebygget er lave, men det er også verdt å merke seg at forskjellen i energiforbruk til oppvarming er liten. Dette har sammenheng bl.a. med massen i treveggene og måten laftehuset utveksler fukt med omgivelsene på, som gjør at reelt forbruk i de fleste tilfeller blir lavere enn beregnet i laftehus.

Laftehus laget i Norge har kortreiste materialer. I tillegg har byggematerialene lav prosessgrad og relativt sett høy arbeidsandel, noe som i seg også er klima- og miljøvennlig.

Gitt kunnskapen som er om nybygde laftehus og klimabelastningen som følger av de mener Norsk kulturarv og Fortidsminneforeningen at de foreslåtte innstrammingene i praksis vil føre til at det bygget mindre klimavennlig. Dette gjør at begrunnelsen for forslaget faller bort, noe som i seg selv bør være nok til at unntakene som har vært til nå videreføres.

Om veggtykkelser og krav til byggtetthet.

I høringsnotatet diskuteres det tykkelse på lafteveggene, 6" vs 8". Rundt om i landet er det tradisjon for å lafte i de dimensjonene som har vært tilgjengelig. Vi er av den oppfatning at det fremdeles bør være tillatt å oppføre fritidsboliger i 6" der hvor dette har vært tradisjon, mens 8", som det angis, er det mest vanlige. Vi er imidlertid gjort kjent med at det diskuteres om man kan øke kravet til dimensjon på lafestokkene til 10". Dette vil vi strekt advare mot, da lafting med slike dimensjoner knappast er forankret i bygningstradisjonen, og krever teknikker som skiller seg fra de tradisjonelle. Effekten av å øke veggtykkelsen fra 8" til 10" er da også så liten at dette ikke kan forsvares.

I notatet foreslås det også et krav til tetthet som tilsvarer 3 oms/t. Vi mener dette er uheldig og lite hensiktsmessig. Som det fremgår av grunnlagstall framskaffet fra Treteknisk institutt er det teknisk mulig å bygge med så lavt lekkasjetall, men det er langt fra normalen. Laftehus «setter seg» over tid, og de beveger seg i noen grad i takt med luftfuktighet og værforhold. Kravet er satt så lavt at om man har en sk «værstokk» i bygget, en som vris seg litt avhengig av været, så kan det være nok til at huset blir utett. Og det kan være tett deler av året, men så vidt utenfor kravet andre.

FORTIDSMINNEFORENINGEN

The Society for the Preservation of Norwegian Ancient Monuments

Det vil være svært vanskelig å spesifisere f.eks. på hvilket tidspunkt det skal måles, da huset først kan oppnå denne tettheten etter et par år. Videre er det svært krevende å eliminere alle usikkerhetsfaktorene som er knyttet til tetthet, dette vil føre til at det vil være et sjansespill for en byggmester å levere et produkt som man ikke før helt i slutfasen ser om tilfredsstiller kravet. Det skisserte kravet er så marginalt at en del hus ikke vil være innenfor, noe man ikke finner ut før det hele står ferdig. Lekkasjer vil være små og fordelt over hele bygget, noe som

gjør at de i praksis ikke vil la seg tette på noen forsvarlig måte. Totalt sett vil dette gjøre det til så mye av et sjansespill å levere laftebygg at svært få vil ta sjansen på å gjøre det.

Tetthetskravet er også i stor grad knyttet til hus bygget med den mest vanlige byggeteknikken i dag, som forutsetter mineralullisolasjon og dampsperre. Slike konstruksjoner er langt mer sårbare ovenfor luftlekkasjer enn det en laftekonstruksjon er, både med hensyn på energiforbruk og med hensyn på skadepotensialet. Tetthetskravet er derfor dårlig egnet til denne typen bygninger.

Forholdet til importerte laftebygg

I høringsnotatet gjøres det rede for at det i dag er en forholdsmessig høy importandel på byggingen av nye bolighus og fritidshus i laft. Dette brukes som argument for å fjerne unntakene som til nå har vært på laftebygg. Vi ser helt klart at argumentene vi fremmer her i langt mindre grad gjelder for importerte laftebygg. Vi har forståelse for at det er et ønske om å tette dette «hullet» i byggeteknisk forskrift. Vi mener imidlertid at ulempene med å fjerne unntakene er større enn fordelene, man kan ikke ta knekken på en tusenårig tradisjon, kulturarven og en hel næring for å fjerne importhusene fra markedet. Dersom dette er et mål, ut fra klimahensyn eller andre, så må det virkemidler til som ikke samtidig ødelegger for den klimavennlige laftenæringen her i landet.

KONKLUSJON

Norsk kulturarv og Fortidsminneforeningen mener at unntaket i byggeteknisk forskrift for bygninger med laftede yttervegger må videreføres da en fjerning av dette vil ha negative klima- og miljøkonsekvenser i tillegg til å være svært skadelige for bevaring av vår unike bygningsarv og for våre internasjonale forpliktelser til å bevare immateriell kulturarv.

Med vennlig hilsen

For
NORSK KULTURARV

Erik Lillebråten (s)
direktør

For
FORTIDSMINNEFORENINGEN

Ola H Fjeldheim (s)
generalsekretær